

روش‌های بهبود مهارت‌های کلامی

محمد حسن پهلویان
مدرس بازنشسته‌ی دانشگاه
فرهنگیان

معلمان غالباً برای ارتباط با دانش‌آموزان روش‌های خاص خود را به کار می‌گیرند. عده‌ای با استفاده از توضیحات مفصل و طولانی همراه با جزئیات کامل تلاش می‌کنند مطالب درسی را به فراگیران خود انتقال دهند و برعکس گروهی دیگر جانب ایجاز و اختصار را در ارتباط کلامی با دانش‌آموزان خود دنبال می‌کنند. کدام‌یک از این روش‌ها می‌تواند مؤثرتر و موفق‌تر به نتیجه برسد؟

این موضوع بیانگر این واقعیت است که آموزگاران، علاوه بر داشتن توانایی‌های علمی، لازم است با روش‌ها و شیوه‌های ارتباط کلامی و غیر کلامی بیشتر آشنا شوند؛ چرا که شناخت روش‌های مناسب برای ایجاد ارتباط بهتر با دانش‌آموزان تدریس موفق‌تری را به همراه دارد. این مقاله تلاشی است تا آموزگاران بتوانند میزان تأثیرگذاری تدریس خود را از طریق بهبود مهارت‌های کلامی و غیر کلامی و بالابردن توان ارتباطی خود بیشتر کنند و در نتیجه آموزش موفق‌تری داشته باشند.

ان‌ال‌پی چیست؟

استفاده از برنامه‌ریزی عصبی کلامی (N.L.P) نقش بسیار موفقی در امر بهبود مهارت‌های کلامی و غیر کلامی معلمان می‌تواند ایجاد کند. واژه ان‌ال‌پی ترکیب حروف نخستین کلمات زیر است:

- Nuro (عصبی): یعنی شناخت مغز، سیستم اعصاب و اعمال آن.
- Linguistic (زبانی): چگونگی برقراری ارتباط کلامی و غیر کلامی.
- Programming (برنامه‌ریزی): برقراری الگوهای فکری و رفتاری و مدل‌سازی آن‌ها در

ویژگی‌های دانش‌آموزان بصری

این افراد جهان را به صورت تصاویر ادراک می‌کنند. لحن صدا، تغییرات چهره و حرکات بدن آن‌ها به شرح زیر است:

- هنگام آندیشیدن به طرف بالا نگاه می‌کنند؛
- با سرعت سخن می‌گویند و آهنگ صدای آن‌ها بلند است؛

دست‌ها را حرکت می‌دهند و به طرف بالا می‌گیرند؛

تنفس سریع، سطحی و نامرتب دارند و در قسمت بالای قفسه‌ی سینه تنفس می‌کنند؛

بیشتر به کیفیت‌های دیداری توجه دارند؛

تصاویر برایشان بیشتر جلب نظر می‌کند؛

از آنچه دیده‌اند بیشتر صحبت می‌کنند؛

هیجانی‌تر از دیگران هستند؛

هنگام سخن گفتن برخی کلمات را حذف می‌کنند

ویژگی‌های ان‌ال‌پی با برنامه‌ریزی عصبی و کلامی

■ مؤثرترین مکتب ارتباط و تغییر است.

■ مهارتی علمی است که به انسان امکان می‌دهد به نتیجه‌ی دلخواه خود برسد.

■ نشان می‌دهد چگونه می‌توان موفقیت‌های خود را درک کرد و از آن‌ها ساخت تا مجدداً بتوان موفقیت‌ها را تکرار کرد.

■ راهی برای کشف آگاهی از نبوغ شخصی است.

■ روشی است که به کمک آن، همه می‌توانند به حداکثر موفقیت برسند.

■ درهای تازه و جالبی را به روی کسانی می‌گشاید که اعتقادی به تغییر انسان دارند.

■ راهی است که نشان می‌دهد چگونه می‌توان از حرف به عمل رسید.

■ شیوه‌ای است که زندگی علمی و عملی انسان را متحول می‌کند.

ان‌ال‌پی با برنامه‌ریزی عصبی و کلامی برای تقویت مهارت‌های ارتباط کلامی و غیر کلامی مؤثرتر و به‌منظور بهبود مراحل یاددهی و یادگیری در کلاس درس روشی مفید است.

یکی از بارزترین شیوه‌های بهبود و نفوذ کلام معلم، شناخت نظام روحی و روانی دانش‌آموزان و چگونگی تقلید رفتار فراگیران به‌منظور ارتباط مؤثرتر است.

انواع سنخ‌های شخصیتی

دانش‌آموزان را از نظر روحی روانی و سنخ (تیپ) شخصیتی می‌توانیم به چهار دسته تقسیم کنیم:

۱. بصری ۲. سمعی ۳. لمسی ۴. منطقی
- آگاهی از سنخ شخصیتی دانش‌آموزان از ضروری‌ترین دانستنی‌های معلم برای ایجاد ارتباط کلامی و غیر کلامی تأثیرگذار محسوب می‌شود. البته باید به این نکته توجه داشت که ممکن است دانش‌آموزی ویژگی‌های همه‌ی سنخ‌های شخصیتی را داشته باشد، اما بی‌تردید یکی از این حالت‌ها حالت غالب اوست.

روش‌های ایجاد ارتباط با دانش‌آموزان بصری

■ دانش‌آموزان بصری به رفتار و ظاهر معلم بیشتر توجه می‌کنند و بنابراین دقت به این موضوعات در ایجاد ارتباط با این سنخ رفتاری تأثیرگذار است؛

■ با دانش‌آموزان بصری به‌وسیله‌ی هدیه و جایزه می‌توان ارتباط مؤثرتری برقرار کرد؛

■ معلم می‌تواند با سخنان پرشور و هیجان‌انگیزتر با این سنخ از دانش‌آموزان سخن بگوید و ارتباط بگیرد؛

■ اگر در ارتباط کلامی با آن‌ها کمتر از توضیح و تفسیر استفاده شود، برقراری ارتباط راحت‌تر خواهد بود؛

■ استفاده‌ی بیشتر از حرکات دست و پا برای بهبود ارتباط کلامی معلم با دانش‌آموزان بصری مفید و تأثیرگذار است؛

■ چنانچه معلم بتواند هوش هیجانی این دانش‌آموزان را تقویت کند، بهتر می‌تواند با آن‌ها ارتباط برقرار کند.

ویژگی‌های دانش‌آموزان سمعی

■ این گروه از دانش‌آموزان به نوع کلماتی که معلم به کار می‌برد توجه خاصی دارند؛

■ به کیفیت‌های شنیداری توجه دارند و از آنچه شنیده‌اند بیشتر صحبت می‌کنند؛

■ هنگام آندیشیدن اغلب به اطراف می‌نگرند؛

■ آرام و با آهنگی آهسته اما پرطنین سخن می‌گویند؛

■ دست خود را تا نیمه‌ی کمر بالا آورده یا با آن

ژستی می گیرند؛

■ آرام، منظم و از وسط قفسه‌ی سینه نفس می کشند؛

■ کلام، طنین و آهنگ را به خاطر می سپارند؛

■ این افراد، واکنش آرام‌تری به اتفاقات دارند.

روش‌های ایجاد ارتباط کلامی و غیر کلامی با دانش‌آموزان سمعی

■ بهتر است معلم در ارتباط با آن‌ها از کلمات تحسین‌آمیز استفاده و از آن‌ها تقدیر کند؛

■ معلم باید با دانش‌آموزان سمعی کمی آرام‌تر از دانش‌آموزان بصری صحبت کند؛

■ معلم نباید مطالب درسی را خلاصه کند، اما از شرح و تفسیر فراوان هم استفاده نکند؛

■ تشویق معلم بیشتر باید کلامی باشد.

ویژگی‌های دانش‌آموزان لمسی

در جملات این افراد مفاهیم احساسی غالب است. آن‌ها با حالات و حرکات زیر بادیگران ارتباط برقرار می‌کنند؛

■ به هنگام اندیشیدن به پایین و طرف سمت راست خود نگاه می‌کنند؛

■ صدایشان عمیق است و کلمات به‌طور شمرده از دهانشان خارج می‌شود؛

■ حرکات دست، تغییرات چهره و اعمال جسمانی آن‌ها زیاد است؛

■ تنفس آن‌ها عمیق و از تمام قفسه‌ی سینه برای تنفس استفاده می‌کنند؛

■ بیشتر به کیفیت‌های لمسی توجه می‌کنند؛

■ از آنچه لمس کرده‌اند بیشتر حرف می‌زنند؛

■ هیجانات آن‌ها خیلی محدود و کم است؛

■ خیلی آرام‌اند، حتی یک نوع رخت و سستی را می‌توان در آن‌ها دید؛

■ افرادی احساسی‌اند که متانت دارند.

روش‌های ایجاد ارتباط کلامی و غیر کلامی معلم با دانش‌آموزان لمسی

■ لازم است مطالب و محتوای درسی در صورت امکان به گونه‌ای در اختیار آن‌ها قرار بگیرد تا بتوانند موضوع درس را لمس کنند؛

■ برای ارتباط با این سنخ از دانش‌آموزان لازم است از پیام‌ها، تصاویر و شیوه‌های لمسی استفاده شود؛

■ باید مسیر یادگیری به آن‌ها نشان داده شود تا آن‌ها به اختیار خود کار را دنبال کنند؛

■ چنانچه فرصت مرور کردن مطالب به این افراد داده شود، موفق‌تر عمل می‌کنند؛

■ با توجه به اینکه دانش‌آموزان لمسی عاشق تجربه‌های دست اول هستند، لازم است این فرصت برای آن‌ها مهیا شود.

■ توجه: دانش‌آموزان لمسی، از نظر تعداد، کمتر

از دانش‌آموزان بصری و سمعی هستند. به همین دلیل پیدا کردن آن‌ها از بین دانش‌آموزان مشکل‌تراست.

ویژگی‌های مخاطبان منطقی

کلمات ارتباطی این افراد آمیخته با منطق و استدلال است و تغییرات کار اندام‌شناختی (فیزیولوژیکی) آن‌ها عبارت‌اند از:

■ وقتی فکر می‌کنند به پایین و طرف چپ خود نگاه می‌کنند؛

■ آهسته و به گونه‌ای شیوا سخن می‌گویند؛

■ حرکات دست و تغییرات قیافه در آن‌ها اندک است؛

■ گفتار و رفتار آن‌ها همراه با سادگی و صداقت است؛

■ به محبت و توجه معلم زیاد وابسته نیستند؛

■ تلاش و کوشش خود را در عین خونسردی دنبال می‌کنند.

روش‌های ایجاد ارتباط کلامی و غیر کلامی معلم با دانش‌آموزان منطقی

■ شیوه‌ی ارتباط با این سنخ افراد باید با پیام‌های دقیق و ترجیحاً عددی باشد؛

■ برای آموزش به آن‌ها بهتر است از رسانه‌های هوشمند استفاده شود؛

■ اشکالات درسی را نباید مستقیم به آن‌ها گفت؛

■ این افراد باید کمتر مورد تشویق و تقدیرهای لفظی قرار بگیرند.

طبق نظریه‌ی ان‌ال‌پی، همانطور که گفته شد، کانال‌های ادراکی دانش‌آموزان متفاوت است. اطلاع از این تفاوت‌ها به منظور ایجاد ارتباط کلامی و غیر کلامی می‌تواند بسیار مؤثر و کارآمد باشد. در این خصوص سؤال‌هایی به شرح زیر می‌تواند مطرح شود:

■ چگونه با یک نفر از نوع شخصیتی مخالف خود می‌توانیم ارتباط کلامی مؤثر داشته باشیم؟

■ آیا می‌توان سنخ شخصیتی افراد را تغییر داد و عوض کرد؟

یکی از ویژگی‌های مهم روش‌های نوین تدریس این است که معلم به رعایت تفاوت‌های فردی در همه‌ی مراحل فرایند یاددهی و یادگیری در حوزه‌های آموزش، ارزشیابی و انجام تکالیف درسی ملزم باشد. لذا شناخت سنخ‌های شخصیتی دانش‌آموزان به منظور ایجاد ارتباط‌های کلامی و غیر کلامی مؤثر تر، موفقیت بیشتری را در آموزش به همراه خواهد داشت و از این رو امری مهم و الزامی است.

عکاس: حمیده شفیعی‌ها